מעשה רוקח על המשנה — כריתות

במסכת זו יש ששה פרקים והתחלת אותיות עולה שע"א וסופי אותיות עולה תתקנ"א – כל זה צריך טעם ודעת. וגם כבר הקשה בגמרא שלשים ושש מנינא למה לי? ומלבד תירוץ הגמרא יש ליישב בדרך רמז. וגם בסוף המשנה "הפסח והמילה" קשה, דהיה ראוי להקדים המילה שהיא תדיר ומוקדם בתורה.

וכדי ליישב אלו שני דקדוקים אחרונים לבד יש לומר דהתנא מרמז הא דאיתא במדרשים לא נחרב ירושלים ובית המקדש עד שעברו ישראל על כל ל"ו כריתות כמנין איכה. ולכן כשתחשוב ב' תיבות אלו שלשים ושש תמצא מכוון כמנין עליהן נחרב בית המקדש. דוק ותשכח. ולכך חשיב המילה לבסוף דבמצוה שבגופם לא פקרו עד לבסוף כתיב בהו (ירמיהו יא, טו) "וגם בשר הקודש יעברו מעליך" כמבואר במסכת מנחות (מנחות נג, ב).

אמנם ליישב כל הדקדוקים נראה דידוע שיש כמה מיני כרת. הפשוטה שימיו נכרתים מת קודם ששים – זהו מיתת כרת וזהו כרת הגוף בעולם הזה. אבל יש עוד כרת חמור מזה לנפש רוח נשמה – הכל לפי חומר החטא וכמבואר בכתוב "ונכרתה הנפש", והוא הדין לבחינת רוח נשמה. ולזה תמצא שתיבת כריתות עם האותיות עולה תתרמ"ב, כמנין נפש רוח נשמה עם ג' כוללים. וגם ב' תיבות אלו שלשים ושש עולה כמנין רמז נפש רוח נשמה, שהתנא מרמז במנין זה שמלבד הכרת בעולם הזה שנכרתו ימיו יש כמה כריתות חמורים שגם בעולם הבא נכרתו נר"נ שלו כידוע.

ולזה יש ששה פרקים כנגד אותיות ב' פעמים כרת. וגם ב' פעמים כרת עולה מכוון כמנין מת קודם ששים. וכשתכתוב ל"ו כריתות עולה ב' פעמים ח"י על פי המשנה דסוף מכות (משנה מכות ג:טו) "אמר רחב"ג מה אם העובר עברה אחת נוטל נפשו עליה, העושה מצוה אחת עאכ"ו שתינתן לו נפשו". ומבואר מאוד לדרכינו שיש עברות שיש לו ב' כריתות מעולם הזה ומעולם הבא, ומ"כ שיש מצות שיש לו ב' פעמים חי בעולם הזה ובעולם הבא. וכל זה מרמז התנא במנינא שהקדים.

וגם כשתצרף התחלת אותיות וסופי אותיות המה י"ב אותיות וחשבון שלהם עולה אלף שכ"ב , עם י"ב כוללים הוא מכוון כמנין הגוף מת קודם ששים. דוק ותשכח.

ובמסכת זו מבואר כל מעשה הקטרת ולכאורה אין לזה שייכות כאן. ודאי הפשוטה מפני דקחשיב בין הכריתות "והמפטם את הקטרת" הוצרכו חז"ל לפרש כיצד היתה נעשית כדי שנדע איש אשר יעשה כמוה להריח בה חייב כרת. אבל עוד תמצא דבר נפלא, דגם בתורתינו הקדושה כתיב (שמות ל, לד) "קח לך סמים נטף ושחלת וחלבנה סמים ולבונה זכה", ומזה ילפינן י"א סמני הקטרת כמבואר בגמרא. ולכאורה קשה למה לא כתבה התורה בפירוש כל י"א סמים מה הם. ואם התורה סמכה על הקבלה גם אלו הד' סמנים לא יכתבו ונסמכה הכל על הקבלה. ובדאי יש בזה רזין דרזין וקצת מבואר בכונת האר"י ז"ל.

אבל בדרך רמז נלע"ד שהתורה מרמזת שהקטרת מכפר על ל"ו כריתות, ולכן כשתחשוב שבעה תיבות אלו סמים נטף ושחלת וחלבנה סמים ולבונה זכה תמצא מכוון כמנין מכפר ל"ו כריתות עם ג' כוללים. דוק ותשכח. ולכך ביארו חז"ל כל מעשה הקטרת במסכתא זו. וגם כשתחשוב קטרת שס"ה תמצא כמנין הל"ו כריתות, שזה מכפר על זה.

וידוע מהזוהר הקדוש ובכל הספרים שהקטרת מבטל המגפה וכמבואר בכתובים פרשת קרח, ולדרכינו ניחא מאוד שבודאי כשנתרבה חייבי כריתות בעולם אז בא מגפה בעולם לכך הקטרת מכפרת ומבטל אותה. וגם ידוע שקטרת ונרות כחדא אזלין כמבואר בכתוב (שמות ל, ז) "בהטיבו את הנרות יקטירנה", ובין הערב ובין בבוקר היו שתי מצות אלו זה אחר זה, לכן גם נרות עולה כרת ל"ו, שגם מצוה זו מכפר על ל"ו כריתות.

והנה בסוד משקל סמני הקטרת ובסוד שמן המשחה המבואר בגמרא אין כאן מקומו להאריך בהם, ובמקום אחר אכתבם בס"ד.

ומה שהקשה התי"ט על רבינו הרמב"ם בסוף ד"ה והסך בשמן המשחה "ותמיהני על הרמב"ם בפ"א מהל' כלי המקדש (פ"א מהל' כלי המקדש ה"יא) שפירש להא דיהוא שנמשח שהיתה משיחתו בשמן אפרסמון וגבי יהואחז לא פירש כך", עכ"ל – אין כאן קושיא כלל, דגבי יהואחז לא הוצרך לפרש כך דפשיטא שהיתה בשמן אפרסמון שהרי שמן המשחה כבר נגנז בימי יאשיה המלך. ומה גם אלו היה השמן המשחה היו רשאין למושחו בו מפני המחלוקת כמבואר שם, אך שכבר נגנז ומשום הכי לא כתב כלום גבי יהואחז. מה שאין כן גבי יהוא שהיה השמן המשחה אצלם ואפילו הכי לא היו רשאין למושחו בו מפני שהיה מלך ישראל לכך הוצרך לפרש שהיתה משיחתו בשמן אפרסמון. זה פשוט.

ולכך היה משקל בשמים שנעשה מהם שמן המשחה משקל אלף תשע"ה ,כמבואר בגמרא לרמז זה שאין מושחין אלא מלכי בית דוד. דכשאתה מחשב כתר מלכות בית דוד עולה אלף תקמ"ב ., נשאר עד אלף תשע"ה – רל"ג. וידוע דסוד שמן סתם הוא בספירת חכמה עילאה, ומכל שכן שמן המשחה שנמשך מחכמה. ובספירת חכמה יש ע"ב קס"א כמנין רגל, ולכך משקל הבשמים היו מורים באצבע שאינו שייך משיחת שמן המשחה אלא לכתר מלכות בית דוד שהוא רגל רביעי במרכבה ולא למלכי ישראל. ועיקר הסוד להמשיך השמן מחכמה עילאה עד חכמה תתאה שהיא מידת מלכות בית דוד כידוע. וזה מצאנו טוב טעם שנית לחשבון האותיות תחלה וסוף העולים אלף שכ"ב ,כמנין שמן המשחה למלכי בית דוד עם האותיות. ודוק ותשכח.

ומה שאיתא בגמרא על הקושיא "מנינא למה לי? אמר ר' יוחנן שאם עשאן כולן בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת" – ולאו למימרא שיתחייב ל"ו חטאת דהא איכא פסח ומילה שהן מצוות עשה, וגם מגדף אליבא דחכמים מפני שאין בו מעשה. וכבר כתב הר"ב במסכת הוריות שאין כאן כי אם ל"א חטאת קבוע ועל טומאת מקדש וקדשיו קרבן עולה ויורד. ועיין מה שכתבתי בזה במסכת יומא ותמצא נחת.

בפרק ב' בענין גר (משנה כריתות ב:א) הביאו הר"ב והתי"ט דאינו גר עד שימול ויטבול, וטבילה ילפינן מדכתיב (שמות כד, ו) "ויקח משה חצי הדם ויזרוק על העם", וגמירי דאין הזאה בלא טבילה. בכאן יש לי תמיה רבתי על התרגום אונקלוס שמפרש בפסוק "ויזרק על העם" - וזרק על מדבחא מכפרא על עמא – קשה טובא, חדא מנא ליה להוציא הקרא מפשטיה דמשמע בהדיא שחצי הדם הראשון זרק על המזבח אבל חצי הדם השני זרק על העם ממש וכמו שמבואר כאן בגמרא וביבמות דף מ"ו ע"ב דפליגי ר"א ור"י, ולר"י סבירא ליה ויזרק על העם ממש, וגמירי אין הזאה בלא טבילה. ואונקלוס הגר אמר התרגום שלו מפי ר' אליעזר ור' יהושע כמבואר בריש מסכת מגילה, אם כן אמאי מפרש כאן דלא כר' יהושע? וגם ר' אליעזר משמע דסבירא ליה דזריקה היה על העם ממש אלא דלא סבירא ליה הא דאין הזאה בלא טבילה. וע"ש בתוס' בד"ה ור' יהושע טבילה באימהות מנא ליה. ואם כן התרגום דלא כמאן. וצ"ע.

כדי להבין סיום המסכת בגמרא שסיים במאמר (כריתות כח, ב) "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם", וכבר כתבתי בסיום יבמות ונזיר שסיים שם במאמר זה, וכאן נלע"ד שזה המאמר קאי על מעשה הקטרת המבואר במסכת זו שעשו בכל שנה שלשה מנים יתירים. ולכאורה אין ליתרון זה טעם. ואי משום מלא חפניו של יום הכפורים היו די והותר בחצי מנה יתר דהא מן החשבון אחת לששים או לשבעים שנה היתה באה של שיריים לחצאין כמבואר בהדיא שלא היה מלא חפניו של כל שנה כי אם בערך חצי מנה או פחות או יותר, אם כן היה די והותר אם היו עושין לכל היותר מנה אחת יתירה ולא ג' מנים שהרי בהגיע ראש חדש ניסן זמן תרומה חדשה היו צריכין לעשות תקנות דחוקות(?) האיך ומה לעשות בשיריים אלו כמבואר במסכת שקלים וכאן בגמרא. וטוב טוב היה אם לא היה שיריים כלל משנה לשנה אך שאי אפשר לצמצם, מכל מקום מה שאפשר למעט השיריים טוב יותר.

ונלע"ד ליתן טוב טעם לזה דכבר ידעת שסוד הקטרת היה מקשר ומיחד למעלה למעלה שקטרת הוא לשון קשירה, ושס"ה מנים שבו היו מקשר עולם האצילות שבו עשר ספירות הקדושים. שין הוא שלשה ראשונות, כח"ב, בכללות מאה. סמך הוא ששה קצוות חג"ת נה"י בכללות עשר. ה"ה היא מלכות כידוע. נמצא שס"ה מנים היו מקשר כל עולם אצילות. אך כדי להמשיך השפע והקדושה גם לשלשה עולמות בי"ע עשו ג' מנים יתירים להמשיך הקדושה עד עולם זה. ובזה מבואר מאוד הסיום "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם", כלומר מה שהיו מרבים בעשיית הקטרת בזה היו מרבים שלום בעולם, היו ממשיכין הקדושה עד עולם זה, וזהו "השלום בעולם".

המאמר הזה "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם" נאמר בגמרא בסיום ד' מסכתות – ברכות, יבמות, נזיר, כריתות. והנה במס' ברכות לא כתבתי כלום דפשוט הוא דקאי על הא דאיתא שם במשנה (משנה ברכות ט:ה) "והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם", והיינו שיאמר אחד לחברו "שלום", ובאינך ג' מסכתות כתבתי טוב טעם היאך שייך מאמר זה לכל אחת מהן.

ועוד אני מוסיף על פי מה שכתבתי כאן יש ליישב כל הד' מסכתות דהתנא בא להורות תלמידי חכמים כשהם לומדים לשמה כמו שכתבתי בסוף נזיר מרבים שלום בעולם, היינו שמרבים שלום בכל ד' עולמות אבי"ע. והא דנקט "בעולם" לשון יחיד, היינו שלפי הטעמים שכתבתי ביבמות ובנזיר שייך למיתני "בעולם" לשון יחיד. אבל באמת הם מרבים שלום בכל ד' עולמות אבי"ע. ולכך מסיים ד' מסכתות בזה המאמר. והתחלת אותיות שלהם ב'רכות י'במות נ'זיר כ'ריתות עולה פ"ב כמנין ראשי תיבות של ג' עולמות בי"ע. וגם עולם אצילות מרומז בזה, דידוע שם ע"ב הוא בעולם אצילות והוא יו"ד אותיות. נמצא הוא י' ע"ב, שעל ידי לימוד התורה לשמה הם מקשרים ומרבים שלום בכל ד' עולמות אבי"ע. ודוק.